

SITUAȚIA SOCIAL-ECONOMICĂ A JUDEȚULUI DÎMBOVIȚA ÎN PREAJMA RĂSCOALEI DIN 1907

MIRCEA ALEXANDRESCU

De la sfîrșitul secolului XIX țărănimea din acest județ a fost într-o continuă frămîntare, ca urmare a neconținutei îngreuieri a situației în care se afla. Noile condiții social-economice din țara noastră provocate de criza economică declanșată în anii 1899—1903, la care s-au adăugat cele două secete din această perioadă, au adus tulburări în economia națională, cu grave repercursiuni asupra condițiilor de viață ale întregului popor. Cum era și firesc, burghezo-moșierimea a căutat ieșirea din acest impas prin noi impozite și sarcini puse masei de producători. De altfel în acești ani sînt înregistrate și numeroase revolte ale țărănimii din care menționăm, numai din județul Dîmbovița, pe cea de la Conțești din 1899, de la Aninoasa, Pietroșița, Gemenea, Voinești, Bezdead și Pri-seaca în 1900, la Dragodana în 1902 etc.¹

La începutul secolului XX, în județul Dîmbovița nedreapta împărțire a pămîntului a scos în evidență și o netă diferențiere socială și economică între posesorii de pămînt și marea masă de producători, muncitori ai pămîntului. Dacă cei 756 mari și mijlocii proprietari stăpîneau peste 80.000 ha, celor aproape 37.000 țărani producători le reveneau 99.592 ha, o familie de țărani avînd pentru hrană cca 2,70 ha². Pentru aceste motive lucrătorul pămîntului a fost silit să apeleze la moșieri și arendași, să lucreze la aceștia în condiții înrobitoare. În anii 1900—1906 s-a generalizat dijma „una și una” din toate produsele pămîntului. Pe de altă parte, sistemul plocoanelor (rușfeturilor) erau obligațiuni ce apă-sau în continuare asupra gospodăriilor țărănești. Valoarea lor trecea în general de 50% din dijmă, iar dacă adăugăm și alte suprasarcini percepute de moșieri și arendași în muncă și transporturi, se ajunge în unele județe la un procent aproape incredibil: 214,4% în Vlașca, 100,6% în Ilfov. Apăruseră chiar unele „noi impozite” nescrise în vre-o lege, ca „șoricăritul” și „ciorăritul”, adică pentru ce mînceau șoarecii și ciorile din recolta de pe moșia boierului, țăranii dijmași plăteau despăgubiri³.

¹ Eugen Fruchter, Gabriel Mihăescu, Studiu-postfață, în „Culegere de documente privind răzcoalele țărănești din anul 1907 în județul Dîmbovița”, Tirgoviște, 1977, p. III. Vezi și C. D. Creangă, *Proprietatea rurală în România*, București, 1907.

² *Ibidem*, p. IV.

³ *Marea răzcoală a țărănilor din 1907*, pp. 62—64, Academia R.S.R., București, 1967,

Un alt aspect interesant care se face simțit la începutul secolului XX este și acela că virfurile burgheziei industriale și bancare încep să-și extindă interesele și în domeniul economiei agrare : „Caracteristic pentru structura de clasă a virfurilor acestei păături este împletirea activității economice în domeniul industrial cu cea din domeniul economiei agrare, unde dețineau adesea bunuri funciare“⁴, lucru dovedit și de situația din județ, dînd numai 2 exemple : Ion Grigorescu un vechi industriaș, posesor al rafinării de petrol de lângă Tîrgoviște încă din 1881, era în același timp și proprietar de moșie la Săcueni ; frații Câmpeanu posesori și ei ai unei rafinării de petrol sînt și proprietari de moșie la Răzvad.

Pe de altă parte, tot această evoluție a capitalului industrial-bancar explică și apariția unui mare număr de bănci agricole în întreg județul.

O situație specifică acestor locuri a constituit-o lipsa islazurilor și pășunilor pentru vite, în deosebi în zona deluroasă și de munte, ce lovea tot mai puternic în sleita putere economică a gospodăriei țaranului dimbovițean. Documentele vremii confirmă cele afirmate, această țară fiind „un izvor de permanentă nemulțumire a țăranilor“, din care cauză se „punea în primejdie însăși parcul animalier al țării“⁵.

Un mare număr de țărani dimbovițeni, fiind în același timp și muncitori petroliști sau mineri, au suferit o dublă exploatare, atît a moșierului cît și a industriașului.

Adăugînd la toate acestea obscurantismul în care trăia țărănimia, starea sanitară precară în care se afla, ne explicăm numeroasele izbucniri de minie ale ei în anii premergători marei răscoale din 1907.

În dezvăluirea anacronismelor sociale și economice un rol important l-au avut socialiștii care au activat în raza județului din care menționăm pe, doctorul Franchevici ce avea strînse legături cu Nicolae Zubcu-Codreanu și cu doctorul Rusell, apoi doctorul Ștefan Stîncă, profesorul Raicu Ionescu Rion, ș.a.

În anii 1903—1906 sînt înregistrate peste 20 de izbucniri ale nemulțumirilor țăranilor, din tot atîtea localități. Locuitorii satelor Răzvad, Poiana-Lungă, Mărunțișu și Produlești reclamă Prefecturii județului Dîmbovița lipsa de islaz, din care cauză sînt siliți să-și vîndă vitele ; locuitorii din Adîncea și Săcuieni cer să li să vîndă loturi din moșiile respective, neavînd cu ce se hrăni. Din cauza secetei, cer ajutoare grabnice în porumb pentru hrană, fiind în pragul foametei : „Am bătut tîrgurile cu vitele și toți ne iau în batjocură. Am rugat arendașii, cărora le umpleam magaziiile de porumb și de grîu, să ne dea cu 100 de lei chila de porumb. Toți au fost surzi și nu au voit să ne audă“, arătau locuitorii comunei Produlești.

În anul 1905 astfel de reclamații sînt primite din localitățile Valea-Caselor, Mărcești, Mircea-Vodă, Potlogi-Rurali, Izvoare, Bildana, Serdanu, Frasinu, Costești-Deal, Viforita, Cornet, Tătărăi, Ocnița, Bella, Runcu, etc. „...dacă nu veți binevoi a ne distribui notatul porumb cît s-ar putea mai urgent, mulți dintre noi vom pieri de foame ca dobitoacele“ arătau locuitorii din Mărcești ; „...locuitorii acestei comune au ajuns în cea mai

⁴ *Ibidem*, p. 16.

⁵ D. Hurezeanu, *Poziția mișcării muncitorești față de problema agrară și lupta de clasă a țărănimii între 1907—1917*, Studii — revistă de istorie nr. 4/1963, p. 784.

neagră mizerie din cauza foamei ce îi bintuie. Cite 4 și 5 zile stau nemîncăți și cum unii din ei care au 10—11 guri în casă, au ajuns să piară cu toții“, arăta primarul comunei Potlogi ; „...în toate zilele vin și stau la Primărie cite 100—200 locuitori și-mi cer să le dau porumb și sînt gata a se revolta“ raporta primarul comunei Serdanu.

În anul 1906 lucrurile se agravează, documentele dezvăluind și alte aspecte ale vieții satești. Locuitorii din Dragodana-Cuparu reclamă Prefecturii că arendașul moșiei, după ce a cotropit un drum de trecere al satului, sînt mereu „insultați trivial și bătuți și torturați în mod barbar...“ Învățătorul școlii din Glodeni arăta la rîndul său nepăsarea autorităților comunale față de școală, neîngrijindu-se de aprovizionarea cu lemne, din care cauză „elevii încă de pe acum nu mai pot suporta frigul din clasă, cea mai mare parte din ei fiind desculți“⁶.

Acesta ar fi în mod succint tabloul vieții țăranilor din județul Dîmbovița în ajunul izbucnirii răscoalei din 1907 — analizînd desfășurarea ei ne vom rezuma numai la prezentarea unor noi documente, încercînd să scoatem în evidență unele aspecte noi, a arăta unele erori comise, ca urmare a necunoașterii acestora.

Nici formele de manifestare ale răsculaților din județul Dîmbovița nu au fost cunoscute îndeajuns. În afară de acțiunile violente rezultate cu răniți și morți, au mai fost organizate marșuri ale țăranilor către capitala județului, iar în unele localități unde răscoalele au fost sugrumate în fașă, au fost arestați numeroși „instigatori“ la răscoală.

Documentele existente precum și unele cercetări recente indică existența mai multor centre unde s-au desfășurat acțiuni hotărîte ale răsculaților.

Cel mai puternic focar a reunit localitățile Săcuieni, Răzvad (de Sus și de Jos), Aninoasa și cătunul Șoseaua, Gura-Ocniței, Ocnița, Viforita cu cătunul Mahalaua și Adinca ; apoi localitățile Băjești-Pierșinari, iar în sudul județului localitățile din jurul actualului oraș Titu, Văcărești-Colanu și acțiunile din jurul orașului Găești.

În ce privește primul centru, acțiunile s-au desfășurat în zilele de 11—13 martie 1907, unde s-a acționat în masă ; peste 500 de răsculați au obligat pe moșieri și arendași să dea declarații pentru cedarea moșiilor. Acțiunile s-au îndeplinit nu numai sub presiunea numărului mare de răsculați, ci și prin forță. Vasile Dumitru din Săcuieni arăta, că, în ziua cînd a fost adus la Răzvad moșierul Grigorescu a văzut cum „unii din rezvedeni îi dădea chiar cu genunchiul în spate d-lui Grigorescu. Acesta de frică și ca să scape a dat declarație că le dă moșia“⁷. Răsculatul Stan Matache își amintea și el că la sosirea lui Grigorescu la Primărie, oamenii adunați s-au repezit la el zicîndu-i : „pînă acum ne-ai mîncat tu pe noi, acum te mîncăm noi pe tine“⁸. La fel s-a întîmplat și cu ocazia

⁶ F.A.S. jud. Dîmbovița, Cabinetul de instrucție al Tribunalului jud. Dîmbovița, dos. 1/1907, f. 22, 23. Dosarul a fost descoperit și valorificat de Gabriel Mihăescu în studiul „Aspecte inedite ale Răscoalei țăranilor din 1907 în județul Dîmbovița“, în „Valachica“, 1, 1969, pp. 113—122 ; Inspectoratul Agricol jud. Dîmbovița, dos. 2/1905, f. 202, 43, 93, 8, 47, 4, 55, 57, 62, 84, 107, 119, 144, 207, 145, dos. 6/1906, f. 20, dos. 8/1906, f. 49, 54, 62.

⁷ F.A.S. jud. Dîmbovița, Cabinetul de instrucție al Tribunalului jud. Dîmbovița, dos. 1/1907, f. 163.

⁸ Din amintirile participantului la răscoală Stan Matache din comuna Săcuieni.

aducerii arendaşului Niţache Bolovăneanu, precum şi a arendaşului Gavrilesco, primul fiind prins de răsculaţi şi pus într-o căruţă cu capul pe buturugă.

Un alt aspect al luptei răsculaţilor este acela al acţiunilor de intrajutorare. Din declaraţia lui Ion Trandafir, plugar din comuna Săcuieni, reese că pe 11 martie 1907, a sosit în această localitate vre-o 400—500 oameni din Răzvad „care vine peste noi în şcoală şi cum erau înfuriaţi ne spune că au venit să ceară d-lui proprietar Iancu Grigorescu ca să dea declaraţie că ne dă nouă moşia“, iar a doua zi „am plecat de la noi ca la vre-o 100 oameni ; din Adînca sosise mai puţini şi cu toţii am mers la Răzvad“⁹.

Din cele relatate se constată fără dubiu conlucrarea conştiinţă şi organizată a răsculaţilor din localităţile acestui centru, pentru obţinerea moşiiilor pe care se aflau.

Documentele cercetate scot în relief şi faptul că autorităţile comunale au participat la acţiunile răsculaţilor. Iată şi dovezile : în primul rând declaraţiile date de către moşieri şi arendaşi la primăriile comunelor Săcuieni şi Răzvad au fost legalizate prin semnăturile primarului şi secretarului respectiv. Răsculatul Toma Iamandi din Săcuieni arată venirea locuitorilor din Adînca „în cap cu primarul“¹⁰.

Un alt grup de documente ne informează despre acelaşi aspect al problemei. Prin raportul ministrului de interne I. I. C. Brătianu către regele Carol I se cere înlocuirea Consiliului comunal din Puntea de Greci ce s-a făcut vinovat „de abateri grave de la datorie, comiţând acte de natură a tulbura ordinea publică, întrucît cu ocazia răscoalelor ţărăneşti nu au luat nici-o măsură pentru menţinerea liniştei şi ce este mai grav unii dintre ei au luat parte activă la răscoală“¹¹. Alte rapoarte, din 20 şi 27 aprilie 1907, propun înlocuirea Consiliilor comunale din Poiana de Sus, Costeşti, Răzvad şi Gura-Ocniţei, tot pentru participare la răscoale. La rîndul ei Prefectura judeţului Dîmboviţa cere revocarea ajutorului de primar al comunei Ocniţa, Ştefan Duţulescu, domiciliat în cătunul Gorgota întrucît „în loc să ia măsuri pentru potolirea mişcărilor ce se semnalau în acel cătun, a găsit de cuviinţă să se pună în fruntea locuitorilor, îndemnîndu-i să se răscoale.“ De asemenea s-a cerut şi înlocuirea primarului comunei Pietrari¹².

Deosebit de interesant este documentul din 20 martie 1907. Este un ordin al Ministerului de interne către Prefectura judeţului Dîmboviţa prin care cere revocarea primarului comunei Mătăsaru deoarece a făcut scăpat pe un fost învăţător ce „cutreeră satele şi lua informaţii asupra situaţiei averilor arendaşilor şi proprietarilor“. La percheziţia ce s-a făcut asupra lui s-a găsit „o însemnată mulţime de manifeste revoluţionare, numele a 20 proprietari şi arendaşi, cum şi a citorva persoane ca : şeful gării din Titu care trebuiau distruşi. S-a mai găsit o scrisoare către Emanoil Moldoveanu din comuna Dragodana-Cuparu, şi din care reiese că e tovarăş cu acel învăţător, ce avea manifestele. Era în legătură

⁹ F.A.S. jud. Dîmboviţa, Cabinetul de instrucţie al Tribunalului jud. Dîmboviţa, dos. 1/1907, f. 134—135.

¹⁰ Ibidem, f. 124.

¹¹ D.G.A.S. Bucureşti, fond M.A.I., dos. 59/1907, f. 8.

¹² Ibidem, f. 11, 13.

cu Nicolae Stamatescu secretar la Banca Poporului, care acum e arestat, cu Pandele Scodrea morarul de la Braniște și cu Tache Dumitrescu... din cătunul Podul-Rizii”¹³.

În ce privește aria de răspîndire a răscoalelor din județ, în afara localităților arătate, documentele mai menționează comuna Băleni unde locuitorii se ridică împotriva samavolniciilor proprietarului Cantacuzino și ale cămătarului N. Ionescu. Învățătorul din această comună este cercetat că ar fi „socialist și răsvrătit” și ar fi îndemnat pe locuitori „să pună mina pe topor și pușcă” încă din anul 1906¹⁴. La 17 aprilie 1907 obștea locuitorilor din Costești cere eliberarea din închisoare a lui I. C. Vissarion și I. Mărculescu acuzați ca instigatori la răscoală¹⁵. Din tabloul întocmit de către Tribunalul județului Dîmbovița cu „numele indivizilor contra cărora s-a deschis acțiune publică cu ocazia răscoalelor din acest județ” se constată că au fost arestați 120 capi și instigatori la răscoală din următoarele localități: 2 din comuna Văleni, 51 din Răzvad, 1 Găești, 1 Lungulețu, 1 din Serbănești-Poduri, 6 din Tîrgoviște, 9 din Săcuieni, 3 din Gura-Ocnitei, 12 din Piersinari, 15 din Văcărești, 1 din Doicești, 1 din Braniștea, 7 din Odobești, 2 din Adîncea, 1 din Potlogi, 2 din Costești, 1 din Titu, 1 din Glodeni și 3 din Ocnița¹⁶.

Deosebit și specific acestui județ îl constituie faptul că, la Răzvad răsculații au fost în posesia armelor, precum și prezența unor soldați în rîndurile răsculaților. Din raportul Parchetului Tribunalului Dîmbovița către Ministerul justiției reiese că, la 13 martie, trupele trimise la Răzvad au fost atacate cu pietre și focuri de armă. Răspunzînd atacului, armata a tras în răsculați și „în urma acelei salve au rămas morți pe loc șapte oameni, iar răniți au fost 10 din care trei au murit la spital”¹⁷. Declarațiile lui Ghiță Orășanu și Grigore Nedelcu dovedesc același lucru. Primul neagă participarea la dezarmarea soldaților ce păzeau Primăria, iar cel de al doilea că ar fi împărțit armele din Primăria Răzvad la răsculați pentru a lupta împotriva armatei¹⁸. Dumitru C-tin Cosac din Săcuieni atestă participarea la răscoală a unor tineri abia eliberați din armată. Tot în acest sens menționăm și interogatoriul luat dorobanțului Marin C-tin Neacșu. Acesta este admonestat de către anchetatori: „Tu ești soldat-dorobanț cu schimbul și așteptai din moment în moment să primești ordin pentru concentrare, ca să mergi cu trupa să mențineți liniștea răsculaților, cum ți-ai permis să iei parte la răscoale?”¹⁹.

Un ultim aspect al desfășurării răscoalelor din acest județ este acela al organizării de marșuri ale răsculaților spre centrele de plasă și capitala județului. Tinărul scriitor I. C. Vissarion din Costești-Vale este arestat și închis la Tîrgoviște sub învinuirea de a se fi aflat în fruntea „a cîteva mii de răsculați” ce mergeau spre Titu. Chiar dacă admitem ca exagerată informația și reducînd numărul răsculaților la cîteva sute, însăși faptul mărșăluirii în coloană, înarmați doar cu dorința

¹³ Ibidem, dos. 363/1907, f. 1.

¹⁴ D.G.A.S. București, fond Spiru Haret, dos. 12/1906—1912, f. 1—7.

¹⁵ Ibidem, f. 3.

¹⁶ Ibidem, f. 6—7.

¹⁷ D.G.A.S. București, fond Ministerul de Justiție, dos. 8/1907, f. 2; 8.

¹⁸ F.A.S. jud. Dîmbovița, Cabinetul de instrucție al Tribunalului jud. Dîmbovița, dos. 1/1907, f. 12—15.

¹⁹ Ibidem, f. 165.

fierbinte de a obține pământ și condiții de viață mai omenești, constituie un act revoluționar de mare curaj²⁰. O altă coloană de răsculați din Răzvad, Săcuieni, Adinca și Gura-Ocniței, în ziua de 13 martie, după ce au tăiat firele telefonice, se îndrepta spre Tîrgoviște. N-au reușit să ajungă însă, fiind întâmpinați și risipiți de armată în singeroasa ciocnire ce s-a amintit²¹. În ziua de 14 martie 1907, locuitorii din satele Colanu, Văcărești și alte localități, al căror număr s-a ridicat la 150, au pornit și ei spre Tîrgoviște, dar sînt opriți de autorități la marginea orașului²². Este posibil ca această ultimă coloană să fie avut legătură și cu acțiunea lui I. C. Vissarion ce ajunsese cu răsculații la Titu. Răbufniri ale răsculaților au mai avut loc la 16 martie în comuna Găiseni, Poiana de Sus și Dragodana, iar ultima la 8 aprilie la Potlogi. Toate au fost înăbușite în fașe de prezența armatei și intervenția autorităților locale²³.

În alte două localități din acest județ au avut loc de asemenea puternice acțiuni ale țărănimii împotriva exploatatorilor încheiate cu incendierea conacelor moșierilor Calinderu și Vasile Georgescu : „Țăranii din satele Băjești și Piersinari au trecut direct la incendierea proprietăților Calinderu și Vasile Georgescu. Cînd au sosit autoritățile însoțite de o companie de soldați, conacele erau în flăcări“²⁴.

În concluzie, județul Dîmbovița se numără printre cele în care acțiunile hotărîte ale țărănimii au avut loc într-un mare număr de localități și nu poate fi vorba doar de acțiuni pe calea petiționării. De asemenea, unele autorități comunale, primari, ajutori de primar, șefi și ajutori ai șefilor de garnizoane au participat la acțiunile răsculaților. Trebuie reținută apoi participarea soldaților veniți de curînd din armată, a sergentților rurali, participarea directă la acțiuni a numeroși muncitori petroliști, dezarmarea soldaților puși să păzească avutul exploatatorilor și înarmarea răsculaților în vederea luptei cu forțele represive.

²⁰ Eugen Fruchter, *Primele forme de luptă...*, în „Momente din istoria mișcării revoluționare și democratice a tineretului dîmbovițean“, Tîrgoviște, 1972, pp. 24—25.

²¹ F.A.S. jud. Dîmbovița, Cabinetul de instrucție al Tribunalului jud. Dîmbovița, dos. 1/1907, f. 242.

²² D.G.A.S. București, fond Ministerul de justiție, dos. 8/1907, f. 2 ; 8.

²³ *Marea răscoală a țăranilor din anul 1907*, f. 434.

²⁴ *Ibidem*, f. 436.